

POLICYSOLUTIONS

**FRIEDRICH  
EBERT  
STIFTUNG**

Büro Budapest

## **Az örökös ezüstérmesek?**

**A szociáldemokrata pártok 2014-es európai parlamenti választáson elért eredményének elemzése és értelmezése**

A large red square containing the white text 'S&D' in a bold, sans-serif font, representing the Socialists and Democrats group in the European Parliament.

**S&D**

**2014. szeptember**



## Vezetői összefoglaló

**A 2014-es európai parlamenti választásokon a balközép pártok immár sorozatban a negyedik európai uniós választásokat veszítették el. A szociáldemokrácia nem szenvedett végzetes vereséget, de mindenképpen intő jel, hogy 1994 óta, azaz húsz éve nem volt képes uniós választáson nyerni. Bár általában is igen jelenős volt a mérsékelt nagypártok visszaszorulása, de a baloldalnak 7 európai uniós országban még az első három helyezett közé sem sikerült bejutnia.**

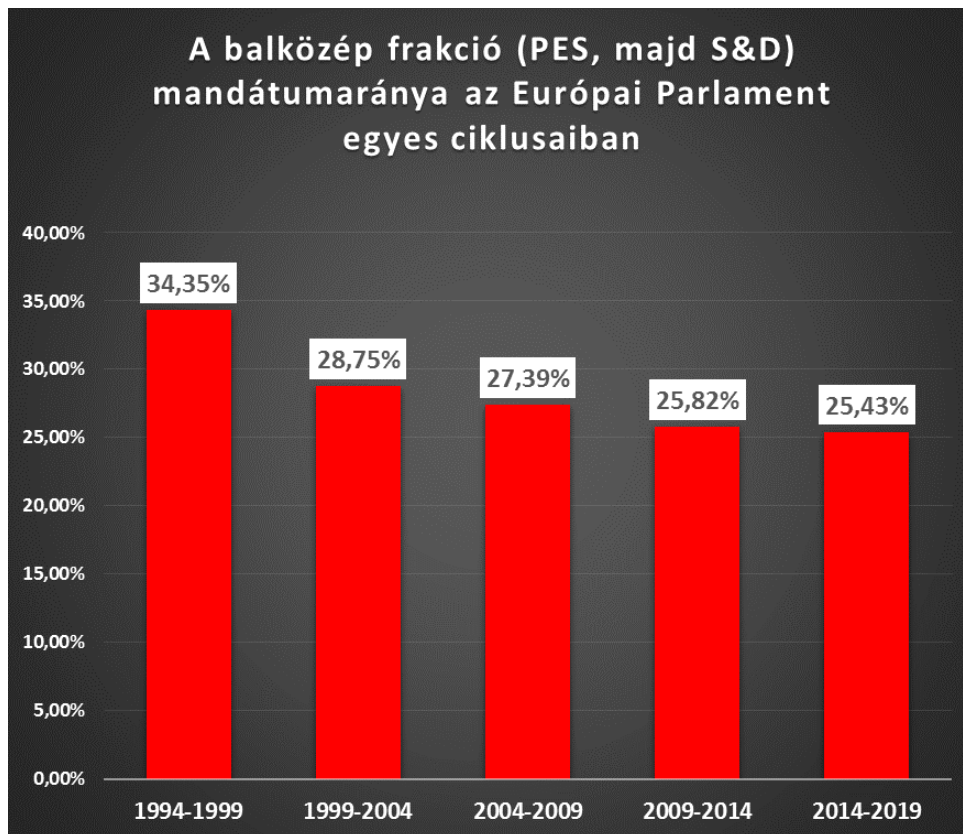
**A Policy Solutions politikai elemző intézet a Friedrich Ebert Alapítvánnyal közösen ezért arra vállalkozott, hogy áttekintse, milyen folyamatok játszódtak le Európában 1994 óta, mely régiókban, mely országokban gyengült leginkább (vagy hol erősödött átlagon felül) a baloldal, földrajzilag milyen területeken és milyen módon szükséges nagyobb erőfeszítéseket tenni ahhoz, hogy a szociáldemokrácia értékei 2019-re, a következő európai uniós választásokra már többségbe kerüljenek.**

**Az alábbi tanulmányban ezért négy alapvető kérdésre kerestük a választ:**

- 1) 1994 és 2014 között hogyan alakult a balközép pártok mandátumaránya az Európai Parlamentben, és milyen okokra vezethető vissza a volatilitás?**
- 2) 1994 és 2014 között hogyan alakult az Európai Unió néhány kulcs tagországában a balközép pártok támogatottsága?**
- 3) A baloldal gyenge európai parlamenti választási szereplésében vajon milyen szerepe van annak, hogy posztkommunista kelet-közép-európai országok csatlakoztak az Európai Unióhoz?**
- 4) Összességében milyen okokra vezethető vissza a baloldal elmúlt két évtizedének rossz európai választási szereplése?**

.....

**A tanulmány megállapítja, hogy míg 1994 és 1999 között minden harmadik (34,35%) EP-képviselő a balközép PES frakciójába tartozott, addig a 2014-es választások eredményeképpen már csak minden negyedik képviselő (25,43%) tagja a PES-t felváltó S&D csoportnak. A legnagyobb zuhanás 1994 és 1999 között történt, ebben az időszakban a pártcsalád közel 6 százalékpontnyi képviselőt veszített, azóta inkább a baloldal stagnálása, lassú gyengülése látható.**



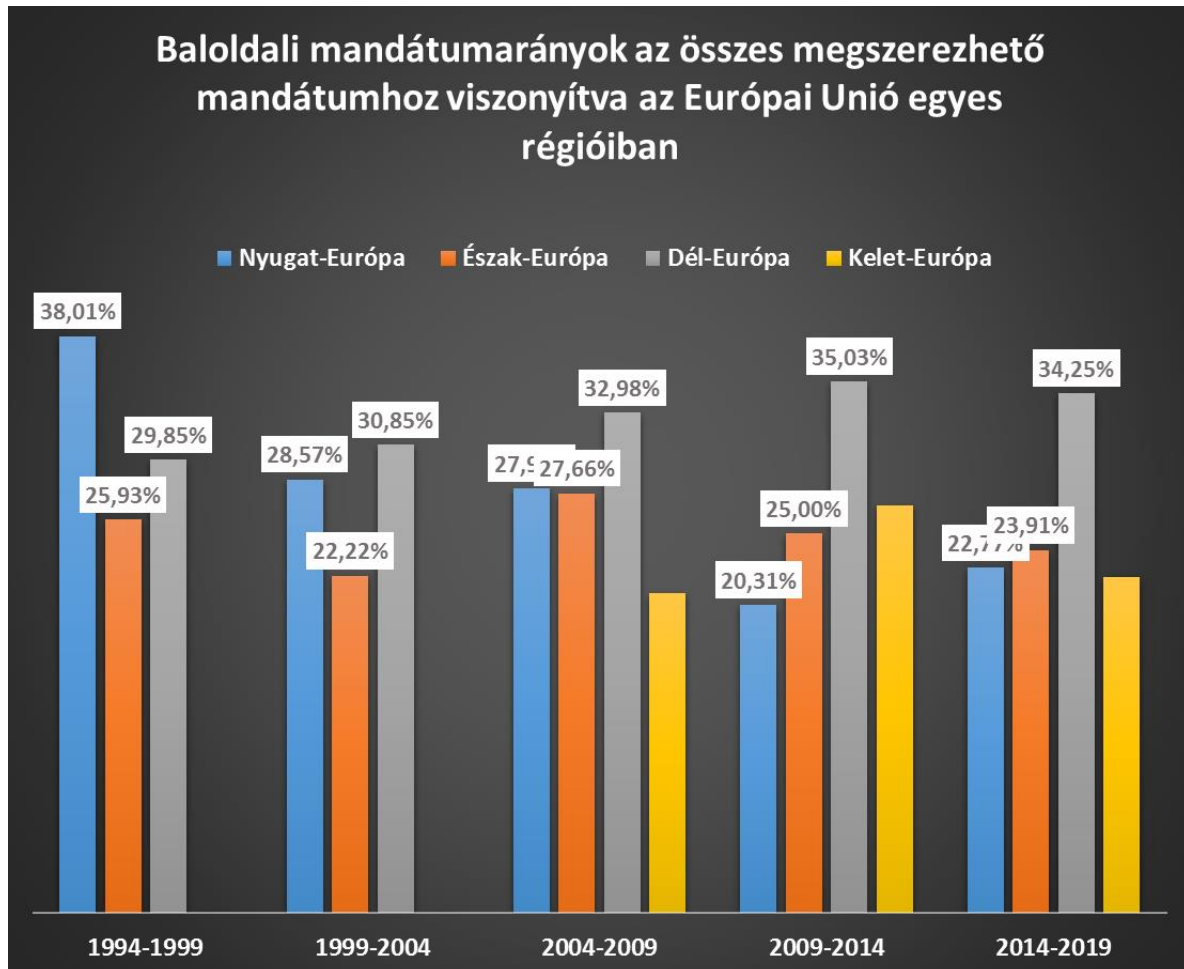
**1994-ben egyértelműen a nyugat-európai pártok kimagasló teljesítményei (38,01%) – elsősorban Nagy Britannia és Németország választói – repítették az első helyre a balközép pártokat. Öt évvel később, 1999-ben a nyugat-európai baloldal 10 százalékpontot veszített képviselői helyeinek arányából, ez elsősorban az előző választáson kiemelkedően sikeres brit Munkáspárt és a német Szociáldemokrata Párt gyengülésének eredménye.**

**2004-re tovább csökkent a baloldal támogatottsága, de ennek már az új kelet-közép-európai tagállamok csatlakozása is az egyik oka. Ezen tagállamokban ugyanis jóval alacsonyabb volt a baloldal támogatottsága, mint az EU-15-ben. Az új tagállamokból mindössze minden ötödik (21,08%) képviselő csatlakozott a balközép frakcióhoz. Elsősorban a legnagyobb új tagállam, Lengyelország szétesett baloldala okolható a rossz régiós eredményért.**

**2009-re érte el mélypontját a nyugat-európai baloldal, ugyanakkor ezzel egy időben viszont rekordot döntött a dél-európai baloldal. A 2014-es választási vereség sem az olaszokon múlt, akik ezen két évtized legjobb eredményét szállították. Azonban a spanyolok húsz éve nem szerepeltek ilyen rosszul uniós választásokon, de a francia, a holland, a görög és a lengyel baloldal is a**



mélypontját érte el. Regionálisan Kelet- és Nyugat-Európa magához képest gyenge teljesítménye húzta le az összeurópai eredményt.

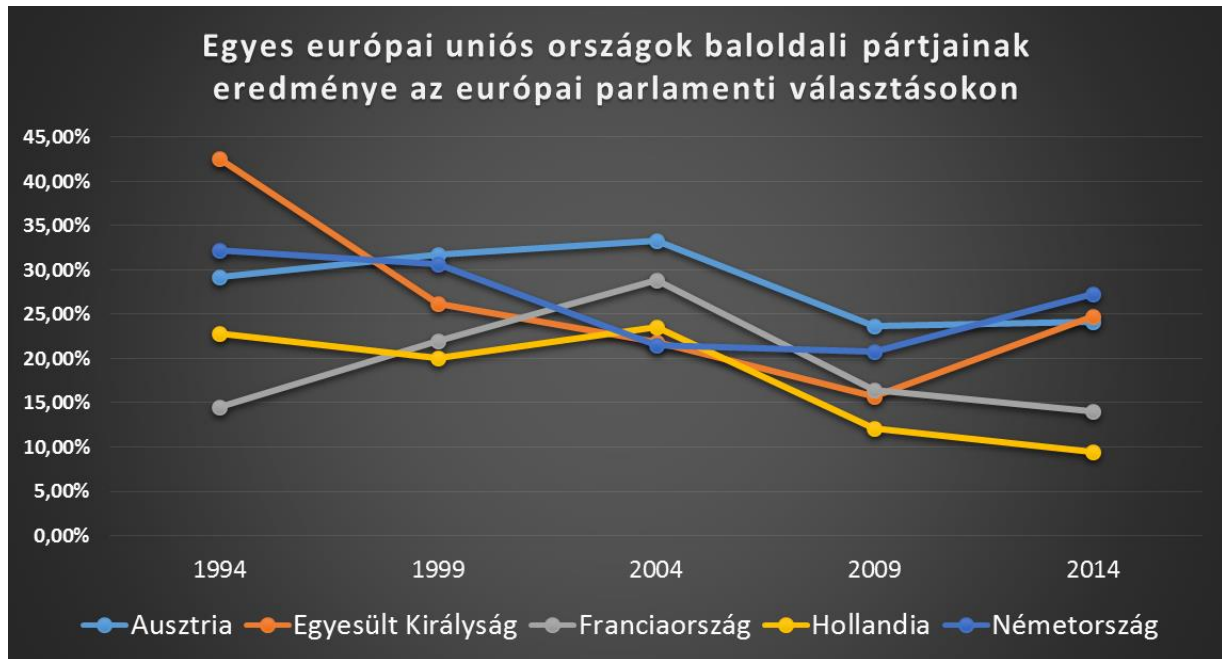


A 2014-es európai parlamenti választáson ráadásul néhány kulcsfontosságú országban, Franciaországban, Lengyelországban, Hollandiában, Csehországban, Görögországban és Magyarországon jóval az átlag alatt teljesített a baloldal. Egyértelmű, hogy amíg ezen országok legalább egy részében nem tud erősödni a baloldal, vagy a legnagyobb országokban kiugró teljesítményt hozni, addig nem várható az európai parlamenti relatív többség megszerzése.

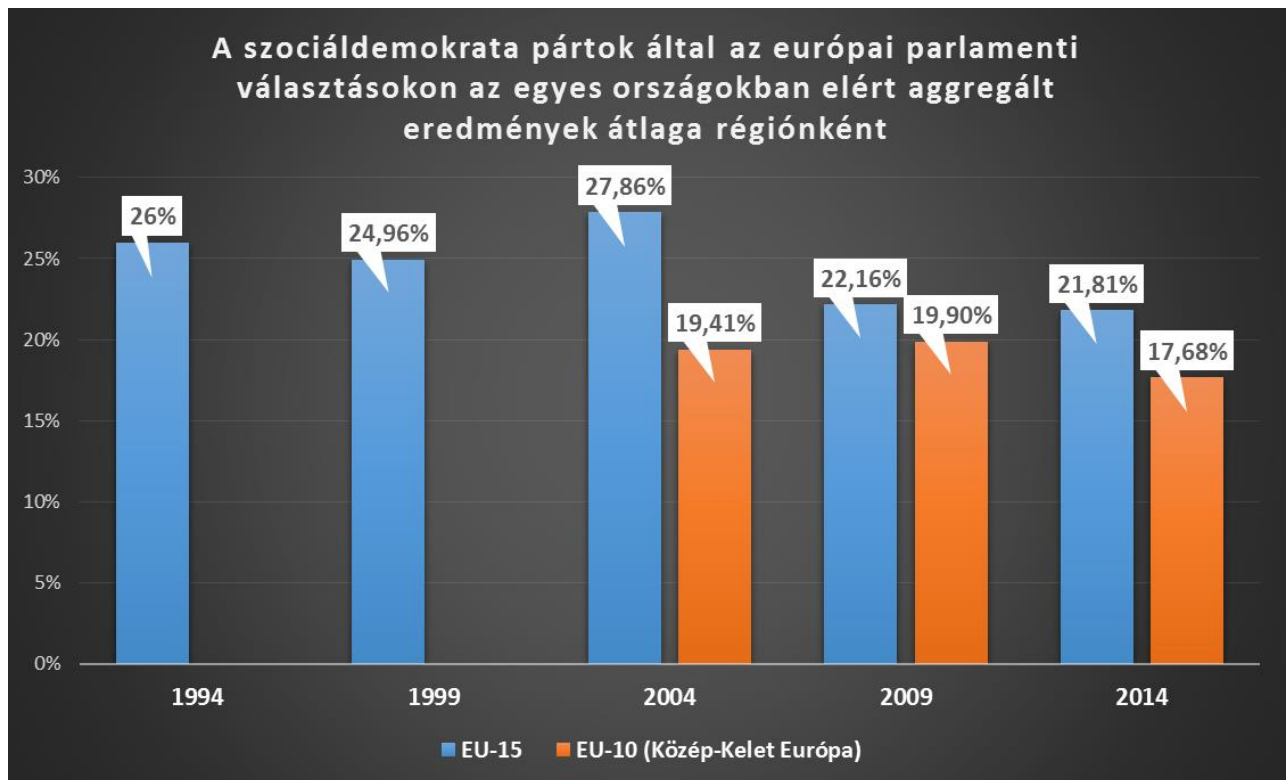
Ha nem a parlamenti mandátumok arányát, hanem a baloldal százalékos támogatottságát nézzük országonként, akkor láthatóvá válik, hogy 2014-ben mindössze négy olyan ország van, ahol a szociáldemokrata pártok jobban állnak, mint 20 éve. A svédeknel ez hajszálnyi, 1,6 százalékpontos megerősödését jelent, a dánoknál egy picit erősebb 3,2 százalékpontot, míg az ír és olasz



szociáldemokraták pártszövetségben indultak, ami összehasonlíthatatlanná teszi az eredményt. A legnagyobb zuhanás a támogatottságokban szerte Európában 2004 és 2009 között történt. Európa régi tagállamaiban mindössze két szociáldemokrata párt tudott – kis mértékben – erősödni ebben az időszakban: az európai összehasonlításban kiemelkedően gyenge ír Munkáspárt 10,6%-ról 13,9%-re növelte támogatottságát, míg az azóta majdnem teljesen megsemmisült görög szocialisták 34%-ról 36,65%-ra nőttek.



Közép-Kelet-Európában a kezdetektől fogva nagy hátránnyal indultak a balközép/szociáldemokrata pártok. A korábbi rendszer számos problematikus hagyatékának egyike, hogy jelentősen lejáratta a baloldali értékeket és hívószavakat, mint az egyenlőség vagy a szolidaritás. Tovább nehezítette kezdetektől fogva a szociáldemokráciák helyzetét, hogy nem volt kidolgozott jóléti modell az érintett országokban, az adómorál többnyire csapnivaló és a nyugathoz képest alacsony életszínvonal miatt a materiális megfontolások, a gyors növekedés mindent felülíró prioritássá vált, különösen a rendszerváltást követő, gazdaságpolitikailag jellemzően liberális időszakban.



Fontos kiemelni azt, hogy a közép-kelet-európai régióban általában jóval erősebbek a szociáldemokrácia pozíciói azokban az országokban, ahol a 90-es években jóformán labdába sem tudott rúgni, mint azokban az országokban, ahol akkor a domináns politikai erők közé tartozott.

A választási eredmények tekintetében összességében tehát lehúzó erőként hatnak az közép-kelet-európai szociáldemokraták az európai baloldalra. Sőt, az Európai Tanács oly kényes politikai egyensúlya tekintetében is hátrányos jelenleg a baloldalra nézve a régió, hiszen míg a régi 15 ország között mindössze két olyan ország van (Írország és Luxemburg), ahol a balközép pártok nem számíthatnak vezető kormányzati szerepre, addig a közép-kelet-európai régióban a 11 országból háromban ab ovo kizárható, hogy baloldali kormányfőt küldenek a közeljövőben Brüsszelbe (Lengyelország, Lettország és Észtország). Ha ehhez hozzátesszük Magyarországot, ahol egyelőre a hosszú ellenzékiesség nagy veszélye fenyeget, meg Szlovéniát, ahol rövid felívelés után újból úgy tűnik, hogy szétesőben van a baloldal, akkor legrosszabb forgatókönyv mellett azt kell mondani, hogy - szemben a nyugat-európai 15 ország kettőjével, a közép-kelet-európaiak rögtön 5 további tanácshelyet tesznek középtávon elérhetetlenné a szociáldemokraták számára.



Összességében azonban semmiképpen nem lehet azt állítani, hogy az elmúlt 20 év kizárólag a szociáldemokrácia gyengüléséről szólna az Európai Unióban. Egyfelől egyértelműen voltak országok és régiók, ahol egyáltalán nem volt tapasztalható ilyen tendencia, hanem ellenkezőleg, kifejezetten jól ment a szociáldemokrácia sorsa. Ebben az időszakban az összes nagy tagállamban előbb-utóbb hatalomra jutottak a szociáldemokrata pártok (Németországban 16 év, az Egyesült Királyságban pedig 18 év ellenzékiesség után). Az alábbiakban hat olyan megállapítást teszünk, melyek azt mutatják be, milyen okok miatt következett be mégis a baloldal európai uniós gyengülése.

### **1. A baloldal a saját sikereinek áldozata lett**

Bizonyos értelemben a szociáldemokrácia a saját elképzelései sikerének áldozata lett. Még ha a jobbközép pártok esetében gyakran retorikai is az elkötelezettség az állam szabályozó és klasszikus jóléti funkciói mellett, a megváltozott közvélemény hatása alól ők sem tudják teljesen kivonni magukat. Ha nem is lehet azt mondani, hogy baloldali lett a jobboldal, az mindenképpen elmondható, hogy a konszenzus a társadalompolitikában és a gazdaságpolitikában egyaránt balra csúszott, és a polgári jobboldal pártjai részben együtt mozognak a konszenzussal.

### **2. A gazdasági válság okozta kiábrándulás a törzsbázisban**

A piac látványos kudarca a tőzsdék és a gazdasági mutatók korai 2000-es évekbeli megtörhetetlennek tűnő felívelése után kiábrándulást váltott ki különösen a legkiszolgáltatottabb rétegek körében, akik csalódásukat gyakran a fősodorbeli politikától való elfordulással nyilvánították ki. Ez a probléma inkább a szociáldemokráciánál csapódott le: oda eleve többen fordultak a leginkább érintett munkásosztály és egyéb kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportokba tartozó emberek közül, és ráadásul a piac szabályozása terén, a szociális háló egyben tartása kapcsán éppen tőlük többet vártak el.

### **3. A harmadik hullám mint a reformista baloldal**

Az 1990-es évek végén, valamint a 2000-es évek elején jellemzően regnáló, a blairi, schröderi harmadik utat követő szociáldemokrata pártok elfogadták a reformista szerepet és ez eleinte kiugróan sikeresnek, de középtávon népszerűtlennek bizonyult. A szociáldemokrácia új szavazók tekintetében csak



rövidtávon profitált a modernizációs eredményekből, később jelentős szavazatvesztést produkált az új irány.

#### **4. Riválisok megjelenése a baloldali térfélen**

**A szélsőbaloldali és/vagy zöld riválisok megerősödése a legtöbb nyugat-európai országra jellemző. A szociáldemokrata baloldalnak egyszerre kell megtartania a centrumot az ennek megfelelő tartalommal és kommunikációval, valamint a szélsőbalt, az előbbinek sokszor ellentmondó tartalommal és kommunikációval. Ez a politikai „trükközés” egyre nagyobb kihívást jelent ezeknek a pártoknak.**

#### **5. A kormányzás nehézségei**

**Nem véletlen, hogy az összesen 17 alkalomból, amikor 1994 óta a szociáldemokrácia 5 százalékpontnál nagyobb visszaesést szenvedett el az előző EP választáshoz képest egy adott országban, 13 eset kormányzati pozícióban történt. Míg a súlyos baloldali veszteségek jelentős mértékben a népszerűtlen baloldali kormányzati szerepekhez kötődtek, fontos azt is kiemelni, hogy az EP választáson elszenvedett vereség nem mindig járt együtt későbbi kormányzati bukással.**

#### **6. Az európai társadalmak átalakulása**

**Már régebb óta megfigyelhető a hagyományos politikai erők általános, fokozatos hanyatlása, különösen az európai parlamenti választások kontextusában. A hagyományos társadalmi szervezetek (pl. szakszervezetek, egyházak) szerepe általában is csökken, és a politikai pártok egyelőre nem tudták kivonni magukat ezen hatás alól. A társadalom nagyobb töredezettsége, az életkörülmények és az érdekek jelentősen differenciáltabb volta mellett a nagy, makroközösségeket felölelő érdekképviselet sokkal nehezebben, vagy egyáltalán nem megoldható. Ugyancsak jellemzőbbé válik a protest-szavazás, különösen azokon a választásokon, amelyek tétje alacsony. A pártokat a választókkal összekapcsoló hagyományos kötelékek és közvetítő intézmények elsorvadásával (tömegpárttagság, szakszervezetek, egyházak, pártmédia, stb.) a pártok kommunikációja professzionalizálódik és már nem cél a választók - amúgy is kivitelezhetetlen - személyes megszólítása. A folyamat ráadásul destabilizáló hatással lehet a kormányzatokra, hiszen többször van szükség koalíciós kormányzásra, gyakran a korábbinál több pártot involváló koalíciókra, miközben**





rendszerint csökken a kormányfő pártjának a súlya a koalíción belül, és ennek eredményeképp általában gyengébb pozíciót foglal el a vezető a kormányzaton belül, mint korábban. Emellett problematikus jegye ennek a folyamatnak, hogy gyakran szélsőséges, populista pártok profitálnak a társadalmi átalakulások ilyenén kihatásából, és erre az alapvető trendre jelentősen ráerősített a gazdasági világválság, illetve annak tartós hatása, a gazdasági stagnálás és lassan állandónak tekinthető megszorítási politika.

A jó hír ugyanakkor az, hogy ezek nem visszafordíthatatlan trendek. Bár az egyértelmű, hogy a populista, szélsőjobb és szélsőbal pártok szinte az egész kontinensen jóval erősebbek, mint mondjuk egy évtizede, de egyelőre nem valószínűsíthető, hogy ez visszafordíthatatlan folyamat lenne. Sokkal inkább az várható, hogy a hagyományos pártok számára saját relatív pozíciójuk megtartása folyamatos kihívás és küzdelem lesz, amelyet időnként el is veszítenek. Az utóbbi esetben a demokratikus politika célja pusztán az, hogy legalább ne szélsőséges, anti-demokratikus erők profitáljanak ebből.



## Tartalomjegyzék

<b>Vezetői összefoglaló .....</b>	<b>2</b>
<b>I. Bevezető.....</b>	<b>11</b>
<b>2. A baloldali pártok eredménye az európai parlamenti választásokon .....</b>	<b>12</b>
<b>2.1. A baloldal mandátumarányainak alakulása 1994 és 2014 között.....</b>	<b>12</b>
<b>2.2. Az egyes baloldali pártok választási eredményeinek alakulása 1994 és 2014 között.....</b>	<b>16</b>
<b>2.3. A baloldali pártok teljesítménye Közép-Kelet-Európában .....</b>	<b>21</b>
<b>3. Miért nem nyer a baloldal Európában? .....</b>	<b>26</b>



## I. Bevezető

**A balközép pártok 2014-ben immár sorozatban a negyedik európai uniós választásokat veszítették el.** Bár a választás előtt néhány hónappal még a legtöbb közvélemény-kutatás a baloldal előretörését prognosztizálta, végül – ha szoroson is – de ismét a Néppárt lett az első a szavazáson. A szociáldemokrácia nem szenvedett végzetes vereséget, de mindenképpen intő jel, hogy 1994 óta, azaz húsz éve nem volt képes uniós választáson nyerni. **A 2014-es európai választásokon egyfelől szembeötlő volt a jobboldali euroszkeptikus erők előretörése, főleg az a tény, hogy három országban az első helyen végeztek, sőt, emellett négy második és öt harmadik helyet is megszereztek.**

Az európai baloldal számára most újabb öt év áll rendelkezésre, hogy megfejtse stagnálásának okait és kidolgozza a nyerő stratégiát 2019-re. **A Policy Solutions politikai elemző intézet a Friedrich Ebert Alapítvánnyal közösen ezért arra vállalkozott, hogy e munkafolyamat első lépéseként áttekintse, milyen folyamatok játszódtak le Európában 1994 óta, mely régiókban, mely országokban gyengült leginkább (vagy hol erősödött átlagon felül) a baloldal, földrajzilag milyen területeken és milyen módon szükséges nagyobb erőfeszítéseket tenni ahhoz, hogy a szociáldemokrácia értékei többségbe kerüljenek.**

Az alábbi tanulmányban ezért négy alapvető kérdésre keressük a választ:

- 1) **1994 és 2014 között hogyan alakult a balközép pártok mandátumaránya az Európai Parlamentben, és milyen okokra vezethető vissza a volatilitás?**
- 2) **1994 és 2014 között hogyan alakult az Európai Unió néhány kulcs tagországában a balközép pártok támogatottsága?**
- 3) **A baloldal gyenge európai parlamenti választási szereplésében vajon milyen szerepe van annak, hogy posztkommunista kelet-közép-európai országok csatlakoztak az Európai Unióhoz?**
- 4) **Összességében milyen okokra vezethető vissza a baloldal elmúlt két évtizedének rossz európai választási szereplése?**

**Ezen tanulmány az európai parlamenti választások eredményeit vizsgáló elemzéssorozatunk része. A korábbi, az euroszkeptikus pártokat vizsgáló tanulmány megtalálható a Policy Solutions honlapján.**



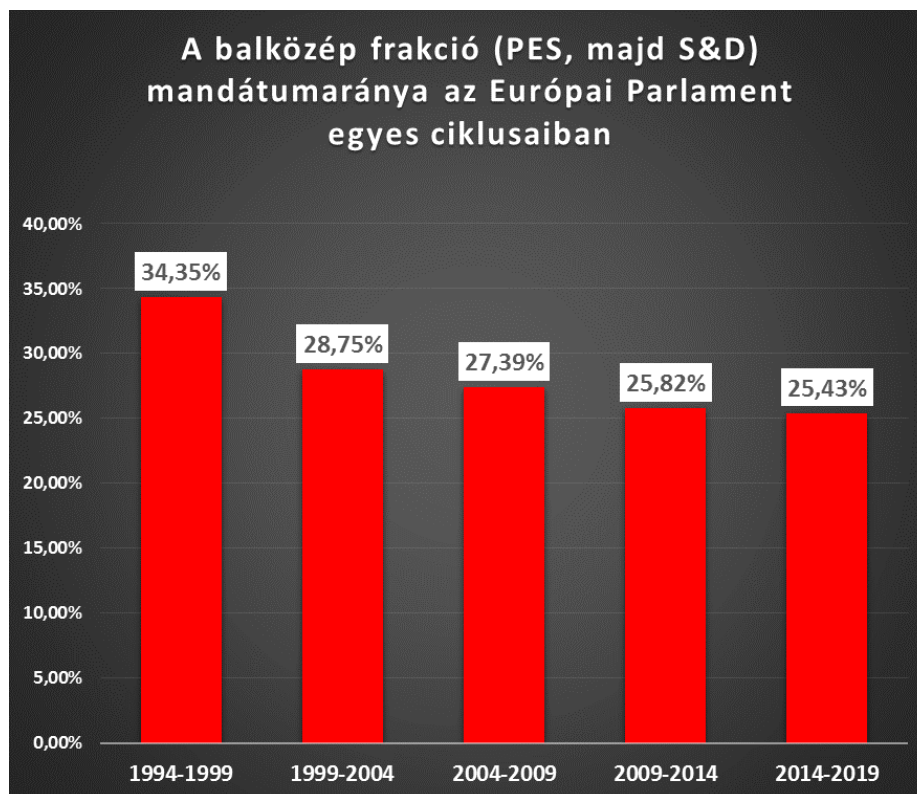
## 2. A baloldali pártok eredménye az európai parlamenti választásokon

### 2.1. A baloldal mandátumarányainak alakulása 1994 és 2014 között

Az Európai Parlament 1994 és 2014 közötti öt ciklusát vizsgálva egyértelműen kirajzolódik a balközép pártcsalád térvesztése. **Míg 1994 és 1999 között minden harmadik (34,35%) EP-képviselő a PES frakciójába tartozott, addig a 2014-es választások eredményeképpen már csak minden negyedik képviselő (25,43%) tagja a PES-t felváltó S&D csoportnak.** Jelenleg 191 képviselője van a balközép pártoknak, mely azért jelentett végül egy szoros második helyet, mert az Európai Néppárt jelentősen gyengült 2009-hez képest, és „mindössze” 221 helyet tudott szerezni.

A baloldal relatíve gyenge európai szereplése azonban nem új keletű jelenség. **A legnagyobb zuhanás 1994 és 1999 között történt, ebben az időszakban a pártcsalád közel 6 százalékpontnyi képviselőt veszített, azóta inkább a baloldal stagnálása, lassú gyengülése látható.**

I. ábra

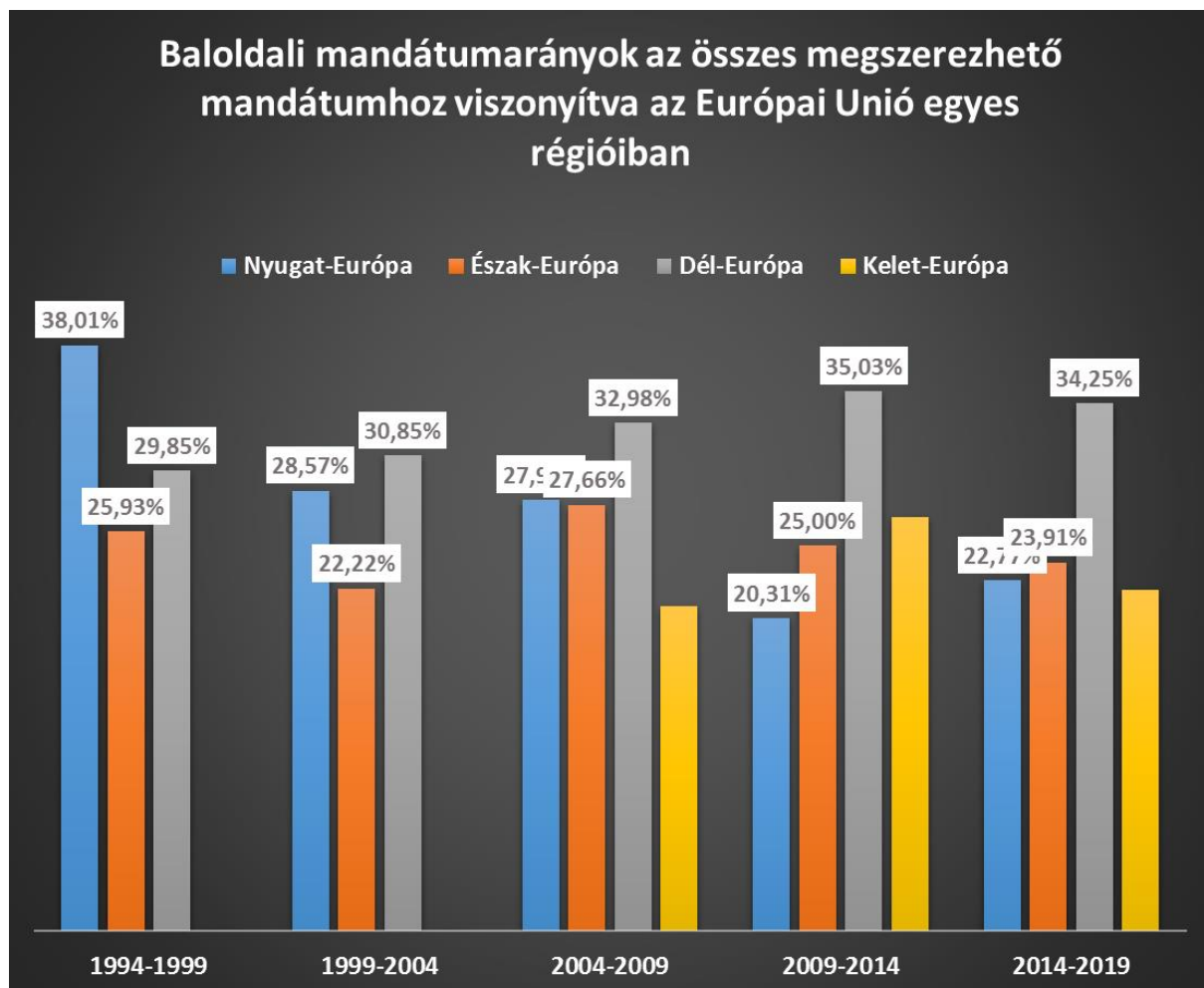




Ha regionális szinten vizsgáljuk a baloldal gyengülését, akkor jól látható, hogy a referenciaértékként tekintett **1994-ben egyértelműen a nyugat-európai pártok kimagasló teljesítményei (38,01%) – elsősorban Nagy Britannia és Németország választói – repítették az első helyre a balközép pártokat.** Az észak-európai szociáldemokraták az elmúlt két évtized átlagát hozták, a dél-európai baloldal pedig az utóbbi húsz év leggyengébb eredményét.

**Öt évvel később, 1999-ben a nyugat-európai baloldal 10 százalékpontot veszített képviselői helyeinek arányából,** ez elsősorban a brit Munkáspárt és a német Szociáldemokrata Párt gyengülésének eredménye. Az Európai Unió többi régiójában nem történt földmozgásszerű változás, a dél-európai pártok néhány mandátummal többet, az észak-európaiak néhányal kevesebbet szereztek. Az európai szinten hat százalékpontnyi gyengülés azonban már csak a második helyre volt elég a jobboldali Európai Néppárt mögött.

2. ábra





**A 2004-es választások** sok szempontból teljesen átrendezték az Európai Parlament összetételét. 10 új tagállam, 8 kelet-európai és 2 dél-európai csatlakozott az Unióhoz. Három évvel később, Bulgária és Románia uniós taggá válásával pedig már majdnem minden negyedik EP-képviselő az új tagállamokból származott. **Az új kelet-európai tagállamokban jóval alacsonyabb volt a baloldal támogatottsága, mint az EU-15-ben, mindössze minden ötödik (21,08%) képviselő csatlakozott a balközép frakcióhoz. Elsősorban a legnagyobb új tagállam, Lengyelország szétesett baloldala okolható a rossz régiós eredményért.**

**2009-re érte el mélypontját a nyugat-európai baloldal.** Nem csupán összességében csökkent Nyugat-Európa súlya az új tagállamok belépésével, hanem a brit, francia, német és holland szociáldemokraták/szocialisták is soha nem látott mértékben veszítették el választóikat. Sokatmondó, hogy a négy legnagyobb nyugat-európai ország baloldala összesen kevesebb baloldali képviselőt delegált Strasbourgba, mint 1994-ben a brit Munkáspárt egyedül. **Ezzel egy időben viszont rekordot döntött a dél-európai baloldal.** Az elmúlt húsz év trendjeiből kirajzolódik, hogy a **2014-es választási vereség** sem az olaszokon múlt, akik ezen két évtized legjobb eredményét szállították. **Eközben a spanyolok húsz éve nem szerepeltek ilyen rosszul uniós választásokon, de a francia, a holland, a görög és a lengyel baloldal is a mélypontját érte el.** Regionálisan Kelet- és Nyugat-Európa magához képest gyenge teljesítménye húzta le az összeurópai eredményt.

Nyilvánvaló módon az európai parlamenti többség megszerzéséhez kulcsfontosságú a baloldal számára a legnagyobb tagállamokban való jó szereplés. Ahogy az alábbi táblázatból kiderül, míg a nagy tagországok egy részében (így Németországban és az Egyesült Királyságban) az átlag európai baloldali eredményt hozták az ottani szociáldemokrata pártok, addig **néhány kulcsfontosságú országban, Franciaországban, Lengyelországban, Hollandiában, Csehországban, Görögországban és Magyarországon jóval az átlag alatt teljesítettek. Amíg ezen országok legalább egy részében nem tud erősödni a baloldal, vagy a legnagyobb országokban kiugró teljesítményt hozni, addig nem várható az európai parlamenti többség megszerzése.**



I. táblázat – Az egyes országok baloldali pártjainak mandátumeredménye a 2014-es európai parlamenti választásokon

Ország	Összmandátumszám	Baloldali mandátumok	Átlagtól való eltérés
Németország	96	27	2,70%
<b>Franciaország</b>	<b>74</b>	<b>13</b>	<b>-7,86%</b>
Egyesült Királyság	73	20	1,97%
Olaszország	73	31	17,04%
Spanyolország	54	14	0,50%
<b>Lengyelország</b>	<b>51</b>	<b>5</b>	<b>-15,63%</b>
Románia	32	16	24,57%
<b>Hollandia</b>	<b>26</b>	<b>3</b>	<b>-13,89%</b>
<b>Belgium</b>	<b>21</b>	<b>4</b>	<b>-6,38%</b>
<b>Csehország</b>	<b>21</b>	<b>4</b>	<b>-6,38%</b>
<b>Görögország</b>	<b>21</b>	<b>4</b>	<b>-6,38%</b>
<b>Magyarország</b>	<b>21</b>	<b>4</b>	<b>-6,38%</b>
Portugália	21	8	12,67%
Svédország	20	6	4,57%
Ausztria	18	5	2,35%
<b>Bulgária</b>	<b>17</b>	<b>4</b>	<b>-1,90%</b>
<b>Finnország</b>	<b>13</b>	<b>2</b>	<b>-10,05%</b>
Dánia	13	3	-2,35%
<b>Szlovákia</b>	<b>13</b>	<b>4</b>	<b>5,34%</b>
<b>Irország</b>	<b>11</b>	<b>1</b>	<b>-16,34%</b>
<b>Horvátország</b>	<b>11</b>	<b>2</b>	<b>-7,25%</b>
<b>Litvánia</b>	<b>11</b>	<b>2</b>	<b>-7,25%</b>
<b>Lettország</b>	<b>8</b>	<b>1</b>	<b>-12,93%</b>
<b>Szlovénia</b>	<b>8</b>	<b>1</b>	<b>-12,93%</b>
<b>Észtország</b>	<b>6</b>	<b>1</b>	<b>-8,76%</b>
<b>Luxemburg</b>	<b>6</b>	<b>1</b>	<b>-8,76%</b>
Ciprus	6	2	7,90%
Málta	6	3	24,57%



## 2.2. Az egyes baloldali pártok választási eredményeinek alakulása 1994 és 2014 között

A szociáldemokrata pártok 1994 és 2014 közötti választási eredményeiből több egymástól független trend is kirajzolódik. **Első megközelítésben érdemes szétválasztani a 15 „rég” tagország számaait a 2004-ben újonnan csatlakozó országokban induló pártok adataitól.** Persze a régi EU tagországok körében is voltak viszonylag újonnan demokratizálódott országok, viszont a 2004-ben belépő tagállamokkal ellentétben a régi EU-tagok között még a legfrissebb demokráciák – Görögország, Spanyolország és Portugália – is konszolidált, legalább másfél-két évtizedes múltra visszatekintő demokratikus pártrendszerekkel rendelkeztek 1994-ben. **Ugyan egyértelműen vannak változási trendek a régi demokráciáknak tekinthető országokban is, de ezekben néhány – a válság sújtotta – kivételtől eltekintve a régi pártok hanyatlása, illetve az újak vagy korábbi marginális erők felívelése rendszerint lassabb folyamat, mint amit Közép-Kelet Európa számos országában megfigyelhettünk.** A közép-kelet-európai EU-10-re közel átfogóan jellemző a pártok erejének rohamos ingadozása, a választók preferenciáinak gyors változása.

Az eredmények elemzése során nem szabad megfeledkezni arról, hogy az 506 milliós Uniónak több mint fele, kb. 270 millió a négy legnagyobb tagállamban él (Németország, Franciaország, az Egyesült Királyság és Olaszország). Ezzel szemben a 10 legkisebb uniós ország lakossága csak 25 millió. Bár méretarányosan alulreprezentált a négy legnagyobb tagállam az Európai Parlamentben, így is sokkal nagyobb hatással bírnak az európai eredményre, mint a kisebb államok. Ezt azért is fontos előljáróban kiemelni, mert az alábbiakban a szociáldemokrácia egyes országokban elért eredményeit fogjuk összevetni egymással: ez azt jelenti, hogy a 11,2 millió szavazatot (az összes olasz voks 41%-a) szerző olasz baloldal az alábbi fejezetben ugyanolyan súllyal fog szerepelni, mint a 276,000 szavazatot (30%) elnyerő horvát baloldal. Ez ugyan megtévesztő tud lenni, ha pusztán arra lennénk kíváncsiak, hogy milyen súllyal bír a szociáldemokrácia az egész kontinensen. Mi viszont azt is szeretnénk vizsgálni egy összehasonlító elemzés keretében, hogy egymáshoz hasonlítva hogy alakulnak az egyes országokban és régiókban a balközép pártok eredménye, politikai súlya. E tekintetben nincs más lehetőség, mint az eredményeik közvetlen összehasonlítása, még akkor is, ha ez számszerűen teljesen más támogatottságot jelent.

Nézzük először a 2014-es eredmény összevetését, és aztán az 1994 óta megfigyelhető trendeket.





2. táblázat: Szociáldemokrata pártok eredményei a 2014-es EP választáson

Ország	Párt neve	Párt nevének rövidítése	Kormányfőt adó/egyéb kormánypárt v. ellenzék	Eredmény a 2014-es EP választáson
<b>Ausztria</b>	Social Democratic Party of Austria (Sozialdemokratische Partei Österreichs)	SPÖ	kormányfő	24,09%
<b>Belgium</b>	Different Socialist Party (Socialistische Partij Anders)	sp.a	kormánypárt	8,08%
<b>Belgium</b>	Socialist Party (Parti Socialiste)	PS	kormányfő	11,15%
<b>Bulgária</b>	Coalition for Bulgaria (Koalitsiya za Bulgaria)	BSP	kormányfő <sup>1</sup>	18,93%
<b>Ciprus</b>	Movement for Social Democracy (Kinima Sosialdimokraton Eniaia Dimokratiki Enosi Kentrou)	EDEK	ellenzék	7,68%
<b>Ciprus</b>	Democratic Party (Dimokratiko Komma)	DI.KO	ellenzék	10,83%
<b>Csehország</b>	Czech Social Democratic Party (Česká strana sociálně demokratická)	ČSSD	kormányfő	14,17%
<b>Dánia</b>	Social Democrats (Socialdemokraterne)	A	kormányfő	19,10%
<b>Egyesült Királyság</b>	Labour Party	Lab	ellenzék	24,74%
<b>Észtország</b>	Social Democratic Party (Sotsiaaldemokraatlik Erakond)	SDE	kormánypárt	13,60%
<b>Finnország</b>	Social Democratic Party of Finland (Suomen Sosialidemokraattinen Puolue)	SDP	kormánypárt	12,30%
<b>Franciaország</b>	Socialist Party (Parti Socialiste)	PS	kormányfő	13,98%
<b>Görögország</b>	The River (To Potami)	Riv	ellenzék	6,61%
<b>Görögország</b>	Olive Tree – Democratic Alignment (Elia - Dimokratiki Parataxi)	Elia	kormánypárt	8,02%
<b>Hollandia</b>	Labour Party (Partij van de Arbeid)	PvdA	kormánypárt	9,40%
<b>Horvátország</b>	Kukuriku (Social Democratic Party of Croatia) [Koalicija Kukuriku (Socijaldemokratska partija Hrvatske)]	SDP	kormányfő	29,93%
<b>Írország</b>	Independents/Others	Ind	kormánypárt	25,70%
<b>Lengyelország</b>	Democratic Left Alliance-Labor United (Sojusz Lewicy	SLD-UP	ellenzék	9,44%

<sup>1</sup> A választás óta megbukott a Szocialista Párt által támogatott független kormányfő.



	Demokratycznej-Unia Pracy)			
<b>Lettország</b>	Harmony Centre (Latvian Social Democratic Party ) [Saskaņas Centrs (Sociāldemokrātiskā Partija „Saskaņa”)]	SC-LSDP	ellenzék	13,04%
<b>Litvánia</b>	Social Democratic Party of Lithuania (Lietuvos socialdemokratų partija)	LSDP	kormányfő	17,26%
<b>Luxemburg</b>	Luxembourg Socialist Workers' Party (Lëtzebuenger Sozialistesche Arbechterpartei)	LSAP	kormánypárt	11,75%
<b>Magyarország</b>	Demokratikus Koalíció	DK	ellenzék	9,75%
<b>Magyarország</b>	Magyar Szocialista Párt	MSZP	ellenzék	10,90%
<b>Málta</b>	Labour Party (Partit Laburista)	PL	kormányfő	53,39%
<b>Németország</b>	Social Democratic Party of Germany (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)	SPD	kormánypárt	27,30%
<b>Olaszország</b>	Democratic Party (Partito Democratico)	PD	kormányfő	40,81%
<b>Portugália</b>	Socialist Party (Partido Socialista)	PS	ellenzék	31,49%
<b>Románia</b>	Social Democratic Party Partidul Social-Democrat)	PSD	kormányfő	37,60%
<b>Spanyolország</b>	Spanish Socialist Workers' Party (Partido Socialista Obrero Español)	PSOE	ellenzék	23,00%
<b>Svédország</b>	Swedish Social Democratic Party (Socialdemokratiska arbetarpartiet)	S	ellenzék	24,40%
<b>Svédország</b>	Feministisk initiativ	FI	ellenzék	5,30%
<b>Szlovákia</b>	Smer (Smer - sociálna demokracia)	SMER-SD	kormányfő	24,09%
<b>Szlovénia<sup>2</sup></b>	Social Democrats (Socialni demokrati)	SD	kormánypárt	8,02%

**Feltűnő egyfelől a hatalmas szórás: a csúcstartó a máltai Munkáspárt a Fidesz eredményét is meghaladó 53,4%-kal,<sup>3</sup> de az olasz baloldal 41%-kal szintén erősen szerepelt.** Néhány 30% feletti eredmény mellett található több ország is, ahol a szociáldemokrata baloldal még a 10%-ot sem tudta hozni (Hollandia, Szlovénia és Lengyelország), valamint kifejezetten sok, további tizenkettő tagállam, ahol 20% alatt volt a baloldal. A magyar szociáldemokrata baloldal a saját korábbi eredményeihez viszonyított gyenge 20,6 százalékkal (mivel az Együtt-PM képviselője a zöld frakcióban foglalt helyet, csak az MSZP és a DK eredményét számoltuk) még mindig alig rosszabb, mint az átlag az európai mezőnyben. Sőt, közép-kelet-európai viszonylatban kifejezetten erősnek minősül, hiszen csak

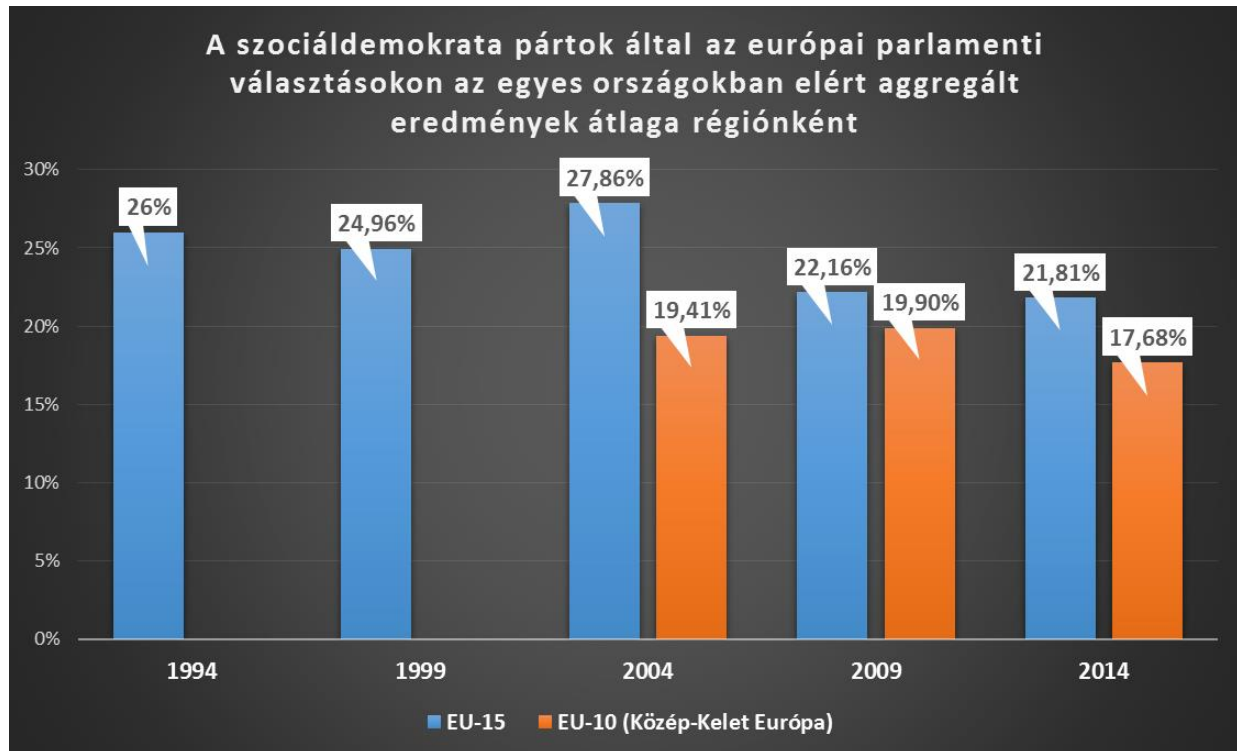
<sup>2</sup> Szlovéniában ebben az időpontban már lemondott a Szociáldemokraták által támogatott kormány, de még hivatalban volt és az előrehozott választásokra készült.

<sup>3</sup> Máltán kétpártrendszer van, ez mindig kimagasló választási eredményekhez vezet.



Szlovákiában és Romániában ért el jobb eredményt a balközép. Összeurópai összehasonlításban épp a középmezőnyben van a magyar szociáldemokrata irányultságú baloldal, a 13. helyen áll a 28-ból.

3. ábra



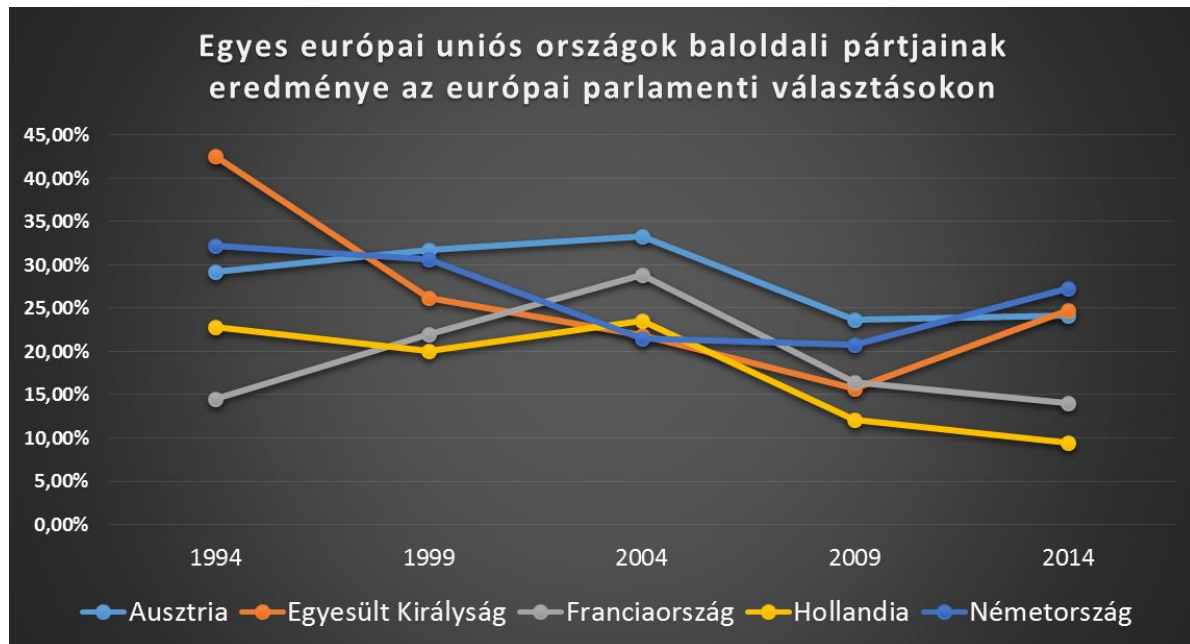
A szociáldemokrata pártok regionális eredményeit bemutató ábra több trendre is rámutat. **Az első, hogy leszámítva egy kisebb nyugat-európai megerősödést 2004-ben, a baloldal nem csak mandátumszámban, hanem támogatottsági arányaiban is mindkét nagy régióban folyamatosan vesztett 1994 óta.** Nyugat-Európában a hanyatlás a 2004-es megszakítás kivételével viszonylag jelentős, bár az oroszánrésére egy konkrét cikluson belül, a viszonylag sikeres 2004-es választás után került sor. Ekkor a baloldal majdnem 6 százalékpontot vesztett, míg azon kívül a visszaesés mértéke inkább lassú volt. 2004 és 2009 között Európa régi tagállamaiban mindössze két szociáldemokrata párt tudott – kis mértékben – megerősödni: az európai összehasonlításban kiemelkedően gyenge ír Munkáspárt 10,6%-ról 13,9%-re növelte támogatottságát, míg az azóta majdnem teljesen megsemmisült görög szocialisták 34%-ról 36,65%-ra nőttek. Különben minden nyugat-európai szociáldemokrata párt vesztett, részben igen jelentősen: 10 százalékponttal vagy azt meghaladó mértékben estek vissza a szociáldemokraták Hollandiában (-11,5 százalékpont), Franciaországban (-12,3 százalékpont), Dániában (-11,2 százalékpont), Ausztriában (-9,6 százalékpont) és Portugáliában (-18 százalékpont). Fontos kiemelni, hogy a 2004 és 2009 közötti cikluson kívül ilyen, 10 százalékpontot meghaladó visszaesésre Nyugat-Európában mindössze két alkalommal került sor az elmúlt 20 évben: 1994 és 1999 között a brit



Munkáspárt veszített 15,6 százalékpontot, míg a legutóbbi, 2014-ben végződő ciklusban a görög szocialisták 22 százalékpontos csökkenéssel semmisültek meg majdnem teljesen.

Bár a hatalmas negatív kilengések többnyire egy választásra korlátozódtak, a lassú negatív trend nem csak néhány, nagyon rosszul álló nyugat-európai országra jellemző. **Öt nyugat-európai országban az 1994-est követő négy választásból háromban veszített az előző eredményéhez képest a baloldal (Hollandia, Egyesült Királyság, Németország, Svédország, Finnország), nyolcban két választáson szerepelt gyengébben az előző szavazáshoz képest, valamint egy esetben (Luxemburg) az összes választáson kevesebb szavazatot kapott, mint a korábban. Csak a portugál szociáldemokraták tudtak szinte mindig erősödni, bár az ő esetükben az egy, 18 százalékpontos visszaesés 2004 és 2009 között nagyobb volt, mint az összes többi plusz, amire szert tettek.**

4. ábra



**E tekintetben lényeges, hogy 2014-ben mindössze négy olyan ország van, ahol a szociáldemokrata pártok jobban állnak, mint 20 éve: a svédeknél ez hajszalnyi, 1,6 százalékpontos megerősödést jelent, a dánoknál egy picit erősebb 3,2 százalékpontot, míg az ír és olasz szociáldemokraták pártszövetségben indultak, ami az előbbi esetében teljesen értelmezhetetlenné teszi az eredményt. Valódi megerősödésre legfeljebb az olaszok esetében került sor, de ott szerepet játszik az is, hogy a frissen beiktatott baloldali kormány valószínűleg az ilyen helyzetekben gyakran tapasztalható átmeneti eufóriát éli át. Ezzel szemben történelminek nevezhető mélyponton vannak a szociáldemokraták Hollandiában, Finnországban, Luxemburgban, Franciaországban, Görögországban, Spanyolországban, valamint Ausztriában. És bár a történelmi mélyponton**



épphogy túl vannak az Egyesült Királyságban és Németországban, ott is még mindig közel vannak ahhoz.

**A mediterrán régiót egy ideig többnyire elkerülte ez a folyamat, a 2008/2009-es válság során azonban egy orkán erejével söpört végig Görögországon.** A nagyhatalmú, a társadalom minden területén beágyazott szocialista és liberális-konzervatív pártok, amelyek a 70-es évek demokratikus átmenete óta uralják a politikai színteret, a teljes politikai megsemmisülés reális lehetősége előtt állnak. A szocialistáknál jelentősen nagyobb ennek a veszélye, ők a baloldalon belül a szélsőbaloldali konkurencia mögött messze lemaradva szerepeltek a második helyen. Spanyolországban is drámai visszaesés figyelhető meg, hiszen míg 10 éve 43,5%-ot szerzett a spanyol szocialista párt az EP választáson, addig ez 2014 májusában már csak 23% volt.

**A közép-kelet-európai helyzet több tekintetben is különbözik a Nyugat-Európában tapasztalhatótól, de átfogóan leginkább azt érdemes kiemelni, hogy a szociáldemokrata hagyományok hiánya és a kommunizmus nagy elutasíthatósága jelentősen gyengébb számokat eredményezett itt a mérsékelt baloldalt tekintve, mint Nyugat-Európában.** Ez kiderül a 3. ábra átlageredményeiből is, bár a nyugati baloldal hanyatlását az is jól jelzi, hogy jelentősen csökkent a különbség a nyugati és a keleti régió átlaga között. Az MSZP sokáig a régió legerősebb és legstabilabb mérsékelt baloldali pártja volt, 2004-es EP eredménye még a negyedik legerősebb volt az egész EU-ban, még akkor is, ha anno ez nagy vereségnek számított a kétpólusú magyar versenyben. A régió több országában a baloldal vagy eleve marginalizált volt, vagy később vált marginalizálttá a politikában. Nyugati társaikhoz hasonlóan azonban a közép-kelet-európai országok nagyobb társadalmi súllyal bíró szociáldemokrata pártjai is (pl. a bolgár, román vagy a szlovák) gyakran gyengébben szerepelnek az EP választáson, mint a nemzeti voksolásnál. Az MSZP eddig mindig rosszabbul szerepelt az adott EP választáson, mint az ahhoz időben legközelebbi országgyűlésin, és hasonló volt a helyzet szlovák Smer esetében is. A cseh és a bolgár szociáldemokraták egy-egy esetben hajszálnyival jobban szerepeltek az EP választáson, mint a saját nemzeti választásaikon. Ezek egyúttal olyan helyzetek voltak, amikor az érintett pártok a népszerűségük mélypontján voltak.

### **2.3. A baloldali pártok teljesítménye Közép-Kelet-Európában**

**Közép-Kelet-Európában a kezdetektől fogva nagy hátránnyal indultak a balközép/szociáldemokrata pártok.** A korábbi rendszer számos problematikus hagyatékának egyike, hogy jelentősen lejáratta a baloldali értékeket és hívószavakat, mint az egyenlőség vagy a szolidaritás. Bár azonosulnak a polgárok ezen értékekkel, a politikai kommunikációban való megjelenésükhöz gyakran cinikusan viszonyulnak.



**Tovább nehezítette kezdetektől fogva a szociáldemokráciák helyzetét, hogy nem volt kidolgozott jóléti modell az érintett országokban, az adómorál többnyire csapnivaló és a nyugathoz képest alacsony életszínvonal miatt a materiális megfontolások, a gyors növekedés mindent felülíró prioritássá vált, különösen a rendszerváltást követő, gazdaságpolitikailag jellemzően liberális időszakban. A külföldi tőke vonzásához szükséges keretek kialakítása, amit a régió összes országa elengedhetetlennek érzett a működő gazdasági struktúrák felépítése érdekében, szintén nem szolgált a hagyományos szociáldemokrata politika elfogadottságának.**

Azonban volt egy nagy esélye is a szociáldemokrata politikának, ugyanis már a rendszerváltást követő első évtizedben olyan gazdasági és társadalmi válság alakult ki, amely keretében az egyes országokban százazrek, a régió egészében milliók kerültek utcára, részben olyan képzettség nélkül, amelyek révén esélyük lehetett volna visszatérni a munkaerőpiacra. A létező szocializmus minden egyéb, egyébként számos hátránya mellett egy alacsony szinten, de anyagi biztonságot és a nyugaton elterjedt szinthez képest viszonylag nagyfokú egyenlőséget teremtett. **A rendszerváltások után az általában lassan növekvő jómódból azonban nagyon egyenlőtlenül oszlott meg, ami sokak esetében abszolút elszegényedést és létbizonytalanságot eredményezett.** A garanciák, a jóléti állam kereteinek hiánya pedig azok között is gyakran bizonytalanságot szült, akik amúgy az adott pillanatban biztonságban érezhették volna magukat. A szociáldemokrata pártok - mint ahogy a jobboldali populisták is - rendszerint lecsaptak ugyan a lehetőségre, de a gyakorlatban ők sem tudták kivonni magukat a gazdaságpolitikai mozgástér korlátjai alól. Költekezni rendszerint csak visszafogottan lehetett, a közpolitikai ígérek megvalósulása pedig általában nem is kis mértékben elmaradt a várt szinttől. Az ebből eredő széleskörű kiábrándulást a politikából (ami persze nyugaton is megjelent) nem lehet a balközép politika számlájára írni, de az tény, hogy változtatni sem tudott rajta. Gyakran felerősítve a régióban endemikus korrupció hatásával, a növekedő politikai bizalmatlanság általában az egész politikai elit ellen fordult. Ez a trend a gazdasági válsággal még nagyobb erőre kapott és ma is megjelenik a régió politikájában.

A hatalomban lévő pártok rendszerint nagyobb arányban részesültek a választók haragjából, mint az ellenzékiek, és persze a tipikus protest-szavazásra használt választások során, mint amilyen az európai választás is, a szokásosnál is nagyobb arányban. **Fontos kiemelni azt, hogy a közép-kelet-európai régióban általában jóval erősebbek a szociáldemokrácia pozíciói azokban az országokban, ahol a 90-es években jóformán labdába sem tudott rúgni, mint azokban az országokban, ahol akkor a domináns politikai erők közé tartozott.** Szlovákiában a rendszerváltás utáni első évtizedben úgy tűnhetett, hogy egyáltalán nem lesz releváns baloldali erő. Jelentős mértékben profitálva a mérsékelt jobboldal elit elhasználódásából, 10 év után alakult csak ki a Smer, ami 2006-ban nyert először választást és azóta - az időnkénti választási kudarcok ellenére - a



domináns szlovák politikai erővé vált. Szlovéniában a demokratikus váltógazdaság keretében 2008-ig konzervatív és liberális politikusok váltották egymást a kormány élén, addigra sikerült a szociáldemokratáknak felküzdenie magukat a 30%-os szintre, amivel átmenetileg a legerősebb párttá váltak. A 90-es években még autoriter berendezkedésű Horvátországban is hasonlóan alakult a helyzet, és végül Lettországból is csak mostanra alakult ki egy ütőképes balközép erő, bár a legerősebb párt pozíció megszerzése ellenére még nem sikerült kormányra kerülnie. Ezzel szemben a régió korábban két legerősebb balközép pártja, a magyar MSZP és a lengyel SLD mind az európai, mind a nemzeti választáson jelentősen háttérbe szorultak, és az utóbbi teljesen elzárta magát a váltópárti szereptől, míg az előbbi még jelentős küzd a váltópárti szerepért. **Azon balközép pártok közül, amelyek már a 90-es években is erősek voltak és kormányra is jutottak, jelenleg csak a román és a litván tudták megtartani az erős pozíciójukat, bár az EP választáson csak az előbbi tudott erős eredményt mutatni.**

Persze ahol a szociáldemokraták kormányoznak, ott a nemzeti választáson elért sikereket általában nem sikerül EP választási sikerre lefordítani: a régió balközép fő kormányzó erői pártjai, azaz a cseh, horvát, szlovén, litván, bolgár, román PES tagpártok mind gyengébben teljesítettek, mint a legutóbbi nemzeti választáson, bár a horvát és a román esetek összehasonlíthatóságát bonyolítják a választási szövetségek. **Az is érdekes viszont, hogy a 2009-es szinthez képest az EP választáson a szlovák kormánypárt kivételével nem gyengültek számottevően a balközép pártok, inkább azt lehet mondani, hogy egy alacsony szinten stabilizálódtak.**

3. táblázat: Balközép pártok eredményei az EP választásokon Kelet-Közép-Európában, 2004-2014

Ország	2004	2009	2014	Nyereség/ veszteség 2009-2014	Veszteség a legutóbbi nemzeti parlamenti választás óta (zárójelben a választás éve)
Bulgária	21,41%	18,50%	18,93%	+0,43%	-7,67 (2013)
Csehország	8,78%	22,38%	14,17%	-8,21%	-6,33% (2013)
Észtország	36,79%	8,69%	13,60%	+4,91%	-3,50 (2011)
Lengyelország	14,68%	12,34%	9,44%	-2,90%	+1,24% (2011)
Lettország		19,57%	13,04%	-6,53%	-15,36% (2011)
Litvánia	14,43%	18,61%	17,26%	-1,35%	-1,14 (2012)
Magyarország	34,30%	17,37%	20,65%	+3,28%	NA*
Románia	23,11%	31,07%	37,60%	+6,53%	NA*
Szlovákia	16,90%	32,01%	24,09%	-7,92%	-20,31 (2012)
Szlovénia	14,15%	18,45%	14,62%	-3,83	+3,12% (2011)

\* A nemzeti választáson induló választási szövetség miatt nem összevethetőek az eredmények.



Mivel a 2009-es választáson már többnyire nagyon gyengén szerepeltek a balközép pártok, ezért az azzal történő összehasonlítás néhol némileg meglepetést tud lenni a tekintetben, hogy alakult a baloldal népszerűsége az elmúlt időben. Ezért érdemes a legutóbbi nemzeti választások eredményével is összevetni a 2014-es EP eredményeket.

Ez a minta eleve túl kicsi ahhoz, hogy meg lehessen ítélni a kormányzás hatását a baloldal népszerűségére, és ráadásul bonyolítja a problémát a választási szövetség problémája, Romániában és Magyarországon például pártszövetségként indult a baloldal liberális, illetve zöld pártokkal, valamint a párt szétesések - Szlovéniában a mérsékelt baloldal (ami nem csak S&D tagpártokat tartalmaz) pár éven belül többször átrendezte a belső erőviszonyokat. Annyi viszont megállapítható, hogy Szlovákiában, Csehországban és Bulgáriában megsínylette a baloldali pártok támogatottsága a kormányzati szerepvállalást, és Szlovéniában sem tett jót neki. Romániában ezzel szemben inkább erősödött a baloldal kormányzati szerepben, és Lettországból az ellenzéki szerepe sem tudta megóvni a baloldalt a súlyos vereségtől, mind a 2009-es EP, mind a 2011-es kimagasló nemzeti eredményéhez képest.

Általánosságban véve még két dolog állapítható meg a közép-kelet-európai baloldallal a régi EU tagországok baloldali pártjainak, illetve az európai szempontjából. **A választási eredmények tekintetében összességében lehúzó erőként hatnak az KKE szociáldemokraták az európai összbaloldalra.** Bár nagy a szórás közöttük és vannak kiemelkedően erős balközép pártok a régióban, átlagosan gyengébben szerepelnek, mint a régi uniós tagországok. **Sőt, az Európai Tanács oly kényes egyensúlya tekintetében is jelentős lehúzó erőt képvisel összességében a régió. Míg a régi 15 országban között mindössze két olyan ország van (Írország és Luxemburg), ahol a balközép pártok nem számíthatnak vezető kormányzati szerepre (és az utóbbiban mindig fontos koalíciós partner a Szocialista Munkáspárt), addig a 10 újonnan közép-kelet-európai ország között van kettő, Lettország és Lengyelország, ahol nincs esélye kormányzati szerepre a baloldalnak.** Észtországban ugyan már bevették a kormányba a szociáldemokratákat mint kisebbik koalíciós partner, de sem a saját eredménye, sem a többi politikai erő hozzáállása nem valószínűsíti, hogy belátható időn belül komolyabb, befolyásos kormányzati pozícióra lehetne ezt fordítani. Tehát **míg az EU-15 alatt az Európai Tanácsban mindössze két baloldali párt esetében kellett lemondani baloldali befolyásról a Tanácsban** (ráadásul koalíciós partnerként a luxemburgi balközép folyamatos hatást gyakorolt a politikára, és olykor erre még az ír Munkáspártnál is sor került), **addig a helyi politikai történelem és kultúra szerepe miatt a kelet-közép-európai régióban a 11 országból háromban ab ovo kizárható, hogy baloldali kormányfőt küldenek a közeljövőben Brüsszelbe** (Lengyelország, Lettország és Észtország). Ha ehhez hozzáteszük Magyarországot, ahol egyelőre a hosszú ellenzékiesség nagy veszélye fenyeget, meg Szlovéniát, ahol rövid felívelés után újból úgy tűnik, hogy szétesőben van a baloldal, akkor legrosszabb forgatókönyv mellett azt kell mondani, hogy - szemben a nyugat-európai 15 ország kettőjével, a közép-kelet-európaiak 5 további





tanácshelyet tesznek középtávon elérhetetlenné (mindössze 11 országgal). **Tehát összességében jelentősen lerontották a szociáldemokrácia súlyát az EU legfontosabb döntéshozatali fórumaiban.** Hasonlóan lehúzóan hat a közép-kelet-európai baloldal az európai szociáldemokraták összeredményére is, bár a százalékos arányokat tekintetve sokkal kevésbé jellegzetes az eltérés, mint a kormányzati esélyek vonatkozásában.

**Egy másik szempont azonban, hogy a közép-kelet-európai szociáldemokraták a teljesen eltérő politikai kultúrájukkal, az általuk képviselt politikai tartalommal és olykor a demokratikus játékszabályok felrúgásával kikezdi az összeurópai szociáldemokrácia morális és politikai alapjait is.** A régió baloldali pártjainak nem sikerült kitörnie a térség politikáját általában is terhelő súlyos politikai problémái alól, jelesül a korrupció, a megvalósuló politikai programok gyakori értékmentessége, a túlzott, öncélú pragmatizmus és hatalom-irányultság, az előbbiből eredően az ideológiai besorolhatóság hiánya. Emellett a régió pártjai hajlamosak mindkét szélsőségre, a túlzott populizmusra, amely esetenként nem riad vissza a nacionalista és kirekesztő hangulatkeltéstől, másfelől pedig hajlik a populáris igények teljes figyelmen kívül hagyására, a "szakértői" megfontolások, valamint a nemzetközi piacok és intézmények véleményének túlhangsúlyozására akár a polgárok legitim és vállalható igényeinek elutasítása mellett. **Összességében aligha állítható, hogy a régió szociáldemokrata pártjai jobban hozzájárultak a politika bizalmi válságához, mint a jobboldali ellenfeleik, de összességében az is elmondható, hogy nem is kevésbé viselik a felelősséget az általános kiábrándulásért.**



### 3. Miért nem nyer a baloldal Európában?

Semmiképpen nem lehet azt állítani, hogy az elmúlt 20 év kizárólag a szociáldemokrácia gyengüléséről szólna. **Egyértelműen voltak országok és régiók, ahol egyáltalán nem volt tapasztalható ilyen tendencia, hanem ellenkezőleg, kifejezetten jól ment a szociáldemokrácia sorsa.** Ha nem csupán az európai parlamenti, hanem a nemzeti választási eredményeket is nézzük, akkor láthatóvá válik, hogy nemzeti szinten a szociáldemokrata pártok sokkal több sikert is arattak, mint mondjuk a konzervatívok által dominált 80-as években. A 90-es, valamint a korai 2000-es években a nemzeti politikában a 80-as és korai 90-es évek konzervatív hegemoniáját egy kevésbé erős és rövidebb, de mégis igen jelentős szociáldemokrata dominancia váltotta fel. **Ebben az időszakban az összes nagy tagállamban előbb-utóbb hatalomra jutottak a szociáldemokrata pártok (Németországban 16 év, az Egyesült Királyságban pedig 18 év ellenzékiesség után).** 1995 és 2004 között, tehát az új tagországok belépéséig, mindössze három ország volt az EU-ban, amelynek egyáltalán nem volt szociáldemokrata kormányfője. Köztük kettőnek soha nem volt balközép kormányfője (Luxemburg és Írország), és a harmadikban, Belgiumban a szociáldemokraták végig a kormányzó koalíció részei voltak, csak nem a legerősebb pártként (hagyományosan egyébként itt is viszonylag gyenge a szociáldemokrácia). A kormányzati szerepnek az EP választási eredményre gyakorolt hatására alább még visszatérünk, de annyit előrebozsátunk, hogy **a szociáldemokrácia nemzeti választási sikerei szerepet játszottak a balközép európai szinten megjelenő gyengülésében is.** Ki kell emelni, hogy a politikai térvesztés jelensége csak részben a szociáldemokrácia problémája. Egy másik részben **a hagyományos pártok általános hanyatlásának, a beállt pártrendszerek és a demokratikus politika átalakulásának egyik manifesztációja.**

**Az alábbiakban hat olyan megállapítást teszünk, melyek azt mutatják be, milyen okok miatt következett be a baloldal európai uniós gyengülése.**

#### 3.1. A baloldal a saját sikereinek áldozata lett

**Bizonyos értelemben a szociáldemokrácia a saját elképzelései sikerének áldozata lett, bár azt fontos hozzátenni: olyan elképzelésekről van szó, amelyeket a gyakorlatba nem mindig ültetett át a baloldal, amikor hatalmon volt.** Ami 10 évvel ezelőtt, a gazdasági világválság idején még a baloldal féktelen szabályozási vágyának tűnhetett, mint például a vadabb spekulációs pénzügyi eszközök szabályozása, akár betiltása, az immár a fősodorba került és legalábbis a kontinentális Európában a jobboldal programjában is helyet kap. Az Egyesült Államok egyes politikusain kívül szinte senki nem hirdeti immár, hogy az állami szabályozás szükségszerűen az ördögtől való, hogy a jólét csak az állam minimálisra történő visszazorításával érhető el. **Még ha a jobbközép pártok**



esetében gyakran retorikai is az elkötelezettség az állam szabályozó és klasszikus jóléti funkciói mellett, a megváltozott közvélemény hatása alól ők sem tudják teljesen kivonni magukat. Mindeközben sok jobboldali pártban magától értetődően beszélnek, vagy legalábbis vitatkoznak női kvótákról, a homoszexuálisok bővülő jogairól és egyéb olyan témákról, amelyek kapcsán 20-30 évvel ezelőtt még általában legfeljebb egy lenéző mosolyra, vagy akár éles elutasításra lehetett számítani a jobbközép politikusok körében. **Ha nem is lehet azt mondani, hogy baloldali lett a jobboldal, az mindenképpen elmondható, hogy a konszenzus a társadalompolitikában és a gazdaságpolitikában egyaránt balra csúszott, és a polgári jobboldal pártjai részben együtt mozognak a konszenzussal.**

### 3.2. Gazdasági válság okozta kiábrándulás a törzsbázisban

A piac látványos kudarca a tőzsdék és a gazdasági mutatók korai 2000-es évekbeli megtörhetetlennek tűnő felívelése után kiábrándulást váltott ki különösen a legkiszolgáltatottabb rétegek körében, akik csalódásukat gyakran a fősodorbeli politikától való elfordulással nyilvánították ki. **Ez a probléma inkább a szociáldemokráciánál csapódott le: oda eleve többen fordultak a leginkább érintett munkásosztály és egyéb kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportokba tartozó emberek közül, és ráadásul a piac szabályozása terén, a szociális háló egyben tartása kapcsán éppen tőlük többet vártak el.** Ennek elmaradása logikus alternatívaként erősítette meg a szélsőséges erőket, amelyek viszont – többnyire kormányzati tapasztalat, vagy legalábbis vezető erőként szerzett tapasztalat híján – könnyen állíthatták, hogy képesek a klasszikus szociáldemokrata értékek és jóléti vívmányok védelmére. A két nagy, jobbközép és balközép erő között a szociáldemokraták arra a szerepre szorítkoztak, hogy ők „baloldalian”, azaz a szociális szempontokat figyelembe véve tudják reformálni a jóléti államot. **Összességében azonban így is tömegével hagyták el a baloldalt azok a globalizáció- és bevándorlóellenes, lecsúszó vagy lecsúszástól féltő rétegek, akiket a baloldal nem tudott és/vagy nem akart megvédeni a változó világtól.**

### 3.3. A harmadik hullám mint a reformista baloldal

**Az 1990-es évek végén, valamint a 2000-es évek elején jellemzően regnáló, a blairi, schröderi harmadik utat követő szociáldemokrata pártok elfogadták a reformista szerepet és ez eleinte kiugróan sikeresnek, de középtávon népszerűtlennek bizonyult.** A népszerűtlen nem azt jelentette, hogy nem volt ennek a programnak támogatottsága, csak azt, hogy általában sokan lemorzsolódtak olyan pártok irányába, akiket a jóléti modell megőrzése tekintetében megbízhatóbbnak tartottak (szélsőbal), és/vagy akiket modernebbnek láttak, és/vagy akiket inkább bíztak meg a



környezeti és szociális igények hatékonyabb és hitelesebb összekapcsolásával (zöldek), vagy a gazdasági modernizációs projekt megvalósítására alkalmasabbnak ítélték (liberálisok vagy konzervatívok). Sőt, adott esetben még a jobbspopulista pártok is szereztek volt baloldali támogatókat, amikor hangsúlyozták, hogy bár etnikai/kulturális értelemben bezárnák a közösséget, de az azon belülieknek jár a szociális védelem. És persze mindezzel szemben volt egy réteg, aki adekvátnak érezte a szociáldemokrata alkalmazkodást a század eleji felgyorsuló globális kapitalizmushoz. Ugyan ezek a többnyire megmaradó, esetenként új szociáldemokrata szavazók száma rend szerint nem volt elég ahhoz, hogy megőrizze a szociáldemokraták korábbi bázisának méretét, abban kulcsszerepük volt, hogy az érintett pártok a politikai rendszereiken belül többnyire lényeges szereplők maradhattak. **A szociáldemokrácia tehát új szavazók tekintetében csak rövidtávon profitált a modernizációs eredményekből.**

### 3.4. Riválisok megjelenése a baloldali térfélen

**A szélsőbaloldali és/vagy zöld riválisok megerősödése a legtöbb nyugat-európai országra jellemző.** A mérsékelt baloldal jelentős ideológiai és közpolitikai nyomás alatt áll, mivel jobbról a polgári pártok hajtanak a mérsékelt baloldali politikát preferáló polgárok szavazataira, míg a baloldalon a szélsőbaloldali pártok hasítanak egyre nagyobb szeleteket a csalódott, lemorzsolódó klasszikus szociáldemokrata szavazókból. Ez sok országban kiegészül a zöldekkel, akik jellemzően a környezetvédelemre érzékeny fiatalokat tudják e szempontból "autentikusabb" hangon megszólítani, mint a témát gyakran későn felkaroló, és ahhoz olykor megosztottan viszonyuló szociáldemokraták. **A szociáldemokrata baloldalnak egyszerre kell megtartania a centrumot az ennek megfelelő tartalommal és kommunikációval, valamint a szélsőbalt, az előbbinek sokszor ellentmondó tartalommal és kommunikációval.**

### 3.5. A kormányzás nehézségei

**Nem véletlen, hogy az összesen 17 alkalomból, amikor 1994 óta a szociáldemokrácia 5 százalékpontnál nagyobb visszaesést szenvedett el az előző EP választáshoz képest egy adott országban, 13 eset kormányzati pozícióban történt.**<sup>4</sup> A négy kivétel a francia és dán balközép szereplése 2009-es EP választáson, valamint a spanyol és a lett baloldal eredménye 2014-ben. Ami a letteket illeti, ott még soha nem vett részt szociáldemokrata erő a kormányzásban, úgyhogy értelemszerűen minden ingadozás az eredményekben csakis ellenzékben következhet be. A spanyol szocialisták nagy veresége 2014-ben nem választható külön a hagyományos pártrendszer egészének

<sup>4</sup> Bár ezek közül több esetben nem a vezető kormányzati erőként szerepelt a baloldal. Az alárendelt szerep viszont csak növelte a fájdalmas kompromisszumokat, amelyeket a baloldali bázisnak le kellett nyelnie



megrendülésétől, hiszen a kormányzó jobbközép Néppárt is 42%-ról 26%-ra esett vissza, míg megerősödni csak a zöld és szélsőbal erők tudtak. Franciaországban a 2009-ben különösen megosztott és gyengének tekintett baloldal helyzetéből a zöldek tudtak profitálni, akik először 16% feletti eredményt értek el, és mindössze 35 ezer szavazattal voltak lemaradva a szocialistákhoz képest, bár a 27,8%-os eredményével a kormányzó UMP is jelentősen (+11,3%) erősödni tudott az előző, történelmi vereségéhez képest.

**Míg a súlyos baloldali veszteségek jelentős mértékben a népszerűtlen baloldali kormányzati szerepekhez kötődtek, fontos azt is kiemelni, hogy az EP választáson elszenvedet vereség nem mindig járt együtt későbbi kormányzati bukással.** A brit Munkáspárt például az 1997-es kormányra kerülése után történelmi méretű, 15,56 százalékpontos veszteségeket szenvedett el az 1999-es EP választáson, és 2004-ben még tovább rontott 6 százalékponttal a korábbi eredményén (ez a választási eredmény volt a Munkáspárt mélypontja a II. Világháború óta). Ennek ellenére végül jelentősen kisebb többséggel, de mindkét soron következő parlamenti választást (2001 és 2005) meg tudta nyerni. Hasonlóképpen Németországban az SPD 1999-ben tovább rontott a gyenge 1994-es eredményén, de 2002-ben bár szorosan, de újra választást tudott nyerni. Ezek a példák arra utalnak, hogy a közvélekedésnek megfelelően a helyhatósági választáshoz hasonlóan az EP választást is gyakran figyelmeztetési jelzésnek használják a polgárok, azaz a kormányellenes szavazat nem feltétlenül a teljes elpártolás szándékát fejezi ki, hanem olykor pusztán azt, hogy ha nem szedi össze magát a kormány, akkor nem számíthat a korábbi szavazóira. **Az alapvetően jól teljesítő - vagy legalábbis az ellenzékénél kedvezőbbnek megítélt - kormányokhoz a magasabb téttel bíró választások alkalmával visszatérnek a szavazók.** Egyúttal természetesen az is előfordul, hogy az EP választás a kormányzati szerep elvesztésének beharangozása: a magyar szocialisták és a portugál szocialisták történelmü léptékü vereségei 2009-ben az érintett pártok 2010-es, illetve 2011-es súlyos országos választási vereségét vetítették előre. Míg a portugál szocialisták 1987 óta nem látott mélypontra kerültek 2011-ben, az MSZP a rendszerváltás óta nem látott mélypontra került és azóta küzd azért, hogy a legalább a baloldalon megőrizhesse vezető szerepét.

**Ahogy a 2014-es eredményekből kiderül, a kormányzati szerep miatti népszerűségvesztés az EP választásokon messze nem csak baloldali jelenség.** Ha összevetjük azt, hogy a főbb (a miniszterelnököt adó és/vagy a legnagyobb kormánypárti frakciót alkotó) kormányzó erők hogyan szerepeltek a 2014-es EP választáson a legutóbbi nemzeti választáson elért (értelemszerűen választási győztes) eredményeikhez képest, akkor láthatjuk, hogy a 28 uniós országból mindössze ötben tudtak megerősödni a kormányzó erők. A fennmaradó 23 ország zömében<sup>5</sup> kisebb-nagyobb veszteségeket szenvedtek el. Pont 10 országban 10 százalékpontot is meghaladott a bizalomvesztés mértéke, ezzel szemben

<sup>5</sup> Volt ahol eltérő választási szövetségek miatt nem volt összevethető az országos parlamenti választási eredménye az EP választással. Ilyen például a lett vagy a román helyzet.



mindössze öt EU országban erősödtek a fő kormányzó erők, többnyire minimális mértékben. Ugyan a nagy vesztesek körében nem voltak felülreprezentáltak a baloldali erők, de a győztesek szűk körében jelentősen alulreprezentáltak, hiszen csak egy baloldali jelentős kormányzó erő, az Olasz Demokratikus Párt erősödött a legutóbbi parlamenti választáshoz képes, pedig az EP választás idején 12 baloldali, illetve a baloldal által fő kormányzati erőként támogatott kormányfő volt az Unióban.<sup>6</sup>

4. Táblázat: Azon országok, ahol a 2014-es EP választáson erősödött a fő kormányzó erő a legutóbbi nemzeti választáshoz képest

Ország	Párt	Eredmény a 2014-es EP választáson	Eredmény a legutóbbi nemzeti parlamenti választáson	Vesztesség a legutóbbi nemzeti parlamenti választás óta	Legutóbbi nemzeti választás éve
Ciprus	Dimokratikos Synagermos	37,70%	34,30%	+3,40%	2011
Finnország	Kansallinen Kokoomus	22,60%	20,40%	+2,20%	2011
Luxemburg	Chrëschtlech Sozial Vollekspartei	37,65%	33,7	+3,95	2013
Magyarország	Fidesz-KDNP	51,49%	45,00%	+6,49%	2014
Olaszország	Partito Democratico	40,81%	25,40%	+15,41%	2013

<sup>6</sup> Azóta a baloldali által támogatott független miniszterelnök megbukott Bulgáriában, és az októberre kitűzött választásokig egy teljesen független, a Szocialista Pártból kizárt politikus vezette kormány van hivatalban.



5. táblázat: Azon országok ahol a 2014-es EP választáson 10%-nál nagyobb arányban vesztt a fő kormányzó erő a legutóbbi nemzeti választáshoz képest (a szociáldemokrata pártokat sárgával kiemeltük)

Ország	Párt	Eredmény a 2014-es EP választáson	Eredmény a legutóbbi nemzeti parlamenti választáson	Veszteség a legutóbbi nemzeti parlamenti választás óta	Legutóbbi nemzeti választás éve
<b>Franciaország</b>	Parti Socialiste	13,98%	29,40%	-15,42%	2012
Írország	Fine Gael	22,00%	36,10%	-14,10%	2011
Hollandia	Volkspartij voor Vrijheid en Democratie	11,90%	26,50%	-14,60%	2012
Portugália	Partido Social Democrata-Centro Democrático Social-Partido Popular)	27,70%	38,70%	-11,00%	2011
<b>Szlovákia</b>	Smer - sociálna demokracia	24,09%	44,40%	-20,31%	2012
<b>Szlovénia</b>	Pozitivna Slovenija	6,61%	28,50%	-21,89%	2014
Spanyolország	Partido Popular	26,06%	44,60%	-18,54%	2011
Svédország	Moderata Samlingspartiet	13,60%	30,10%	-16,50%	2010
Egyesült Királyság	Conservative Party	23,31%	36,10%	-12,79%	2010
<b>Horvátország</b>	Social Democratic Party of Croatia - Croatian People's Party – Liberal Democrats - Croatian Party of Pensioners - Istrian Democratic Assembly	29,93%	40,70%	-10,77%	2011

**Feltűnő, hogy a kormányfőt állító pártok az ideológiai irányultságtól függetlenül nem nagyon tudtak erősödni az EP választás során, hiszen nem csak jóval kevesebb országban került sor megerősödéésre, mint gyengülésre, hanem ráadásul a nyereségek mértéke rendszerint jóval alacsonyabb, mint a veszteségeké.** Félig-meddig kiemelkedőnek mondható a Fidesz megerősödése, de itt nincs másról szó, mint a győzteshez húzás rég ismert jelenségéről: közvetlenül választások után a kormánypártok szinte mindig kapnak egy plusz löketet a közvéleményben. A jelen esetben a Fidesz abból profitált, hogy mindössze pár héttel előzte meg az országgyűlési választás az EP szavazás időpontját. Bár a legutóbbi választás már korábban volt, az olasz kormány is frissen került beiktatásra, és a dinamikus, fiatal Matteo Renzi kormánya egy hosszan gyötrődő, a közvélemény által bénának tekintett kormányt követ. Renzi megválasztása nemcsak egyértelmű irányváltásnak tekinthető, de ráadásul egy újfajta dinamizmust sugall. Nyugodtan kijelenthető, hogy az újválasztott Orbán-kormányhoz hasonlóan a Renzi-kormány is a



mézes heteit élte az EP választás időpontjában, tehát még nem tudta elhasználni a hatalomgyakorlás és nem lépett életbe az a kiábrándulás, ami a kormányzó erők EP választási eredményeit általában jellemezni szokta.

### 3.6. Az európai társadalmak átalakulása

A szociáldemokrácia gyengülő pozíciói azonban csak részben - sőt, kisebb részben - a szociáldemokráciához magához kötődnek. **Már régebb óta megfigyelhető a hagyományos politikai erők általános, fokozatos hanyatlása, különösen az európai parlamenti választások kontextusában.** Ennek részletes elemzésére itt nem tudunk kitérni, de a fő okok demográfiai és társadalmi változásokban rejlenek. A klasszikus, nagyszabású és több tekintetben koherens társadalmi osztályokat, amelyek tagjai nagyjából osztottak bizonyos közös ideológiai felfogásokat, jóval kisebb csoportok váltották fel, töredezettebbé váltak a társadalmak, és mind az egyéni ideológiai hozzáállások és értékrendek, mind pedig a konkrét egyéni materiális jellegű érdekek mentén is nehezebb jelentős csoportokat átívelő szavazói koalíciókat alkotni. **A hagyományos társadalmi szervezetek (pl. szakszervezetek, egyházak) szerepe általában is csökken, és a politikai pártok egyelőre nem tudták kivonni magukat ezen hatás alól.** Ezek a szervezetek általában egyúttal értékközösséget is alkottak, és egyéb alapfunkcióik mellett fontos közvetítő szerepet töltöttek be a politikában, összekapcsolva a nagy pártokat a bázissal. Ezáltal mind szervezeti, mind ideológiailag nagy szerepük volt az adott intézményhez ideológiailag közel álló tömegpárt melletti politikai mozgósításban.

**A társadalom nagyobb töredezettsége, az életkörülmények és az érdekek jelentősen differenciáltabb volta mellett a nagy, makroközösségeket felölelő érdekképviselet sokkal nehezebben, vagy egyáltalán nem megoldható.** A hagyományos közösségek kötőerejének gyengülése miatt erősödnek a nem hagyományos szervezetek, például a kisebb vallások és szekták, civil szervezetek és új pártok. Ezek nyilván nem kapcsolódnak szervesen a klasszikus pártokhoz, hanem új értékrendek - vagy legalábbis újonnan megfogalmazott értékrendek - és érdekek mentén szerveződnek. A hagyományos tömegpártok számára egyúttal egyre nehezebbé válik azon nagyszabású választói koalíciók összetartása, amelyek révén korábban az adott országtól függően rendszeresen 30% vagy 40% feletti eredményeket értek el.

Ebből több akár együttesen fellépő, akár külön-külön megjelenő jelenség következett. Először is, **csökkent a hagyományos pártok választási eredménye, bár regionálisan eltérő a visszaesés mértéke és a folyamat nem egyenletes.** A visszaesés mellett nagyon jellemző a nagymértékű ingadozás, a hirtelen megerősödés majd akár katasztrofális talajvesztés. Ez nem jelenti azt, hogy nem érnek el adott esetben erős eredményeket ezek a pártok, de azt igen, hogy **sokszor elmaradnak az eredményeik a korábbi**





**csúcseredményektől** (számos tömegpárt az elmúlt évtizedben érte el a legrosszabb eredményeit a 2. világháború utáni konszolidációs időszakot követően), és főleg **jóval nagyobb a fluktuáció az eredményekben**, mint korábban, ahol a választók lojalitása hosszútávon kiszámítható, alacsony ingadozású választási támogatottságot eredményezett. A hatalmi perspektívát sem veszítik el általában a tömegpártok, hiszen a relatív pozícióikat, mint a legerősebb, illetve második legerősebb pártok a pártrendszeren belül többnyire - bár messze nem minden esetben - meg tudták őrizni a bal- és jobbközép nagypártok. **Viszont általában inkább kényszerülnek bonyolult koalíciós struktúrákba, és azon belül kisebb súllyal jelennek meg, mint pár évtizeddel korábban.**

Ugyancsak **jellemzőbbé válik a protest-szavazás, különösen azokon a választásokon, amelyek tétje alacsony.** Míg a parlamenti választáson inkább hat a "konzervatív" szavazói modell, amelynek keretében több, a hagyományos pártokhoz legfeljebb lazán kötődő választó nem szeretné megkockáztatni a kipróbálatlan politikai erők támogatását, **addig az alacsonyabb téttel bírónak ítélt választásokon - jellemzően az önkormányzati és az Európai Parlamenti választáson - rendszerint nagyobb arányban kísérleteznek a választók.** Nem utolsósorban így tiltakozva a számukra nem szimpatikus közpolitikai folyamatok ellen, illetve figyelmeztetve a hagyományos pártokat, hogy a támogatásuk nem automatikus. A protest-szavazás különösen erős azokban az országokban, ahol a parlamenti választásokon alkalmazott választási rendszer jelentős előnyben részesíti a nagy pártokat, jelesül az Egyesült Királyságban és Franciaországban. Ezekben az országokban sokszor nem racionális a kisebb pártok támogatása a parlamenti választáson, mert a kidobott szavazat semmilyen formában nem nyer képviseletet és a szavazó elveszti az esélyét, hogy a legkisebb rossz támogatásával elkerüljön egy számára különösen ellenszenves eredményt. Viszont például az EP választáson, ahol arányos a képviselet, nincs meg ez a veszély, és az erre hajló szavazók könnyebben kifejezhetik preferenciájukat a szavazatuk elpazarlása nélkül. Nem véletlen, hogy bár az Egyesült Királyságban 27,5%-os eredménnyel az első helyen végzett az EU-ellenes UKIP a májusi EP választáson, de azóta messze lemaradva a két nagy párt mögött 10% körül tengődik a közvélemény-kutatások szerint és várhatóan minimális parlamenti képviseletre fog tudni csak szert tenni a jövőre esedékes parlamenti választás során. A protest szavazók és a szavazatukkal az egyik nagy párt ellen szavazók már kihátráltak mögüle. (Franciaországban ezzel szemben elképzelhető, hogy a populista Front National megerősödése tartósabb és nagyobb szabású eltolódást jelent, de nem biztos).

**A pártokat a választókkal összekapcsoló hagyományos kötelékek és közvetítő intézmények elsorvadásával (tömegpárttagság, szakszervezetek, egyházak, pártmédia, stb.) a pártok kommunikációja professzionalizálódik és már nem cél a választók - amúgy is kivitelezhetetlen - személyes megszólítása.** Nő a média, a PR és a kommunikáció, valamint a karizmatikus



politikusok szerepe. Mindazonáltal lényeges, hogy ezeken a területeken már nem annyira jellegzetes, és főleg nem behozhatatlan a hagyományos nagypártok előnye a kisebb pártokkal és az új politikai szereplőkkel szemben. Korábban egy nagy ország esetében egy több százezres párttagság kiegészítve egy sokmilliós szakszervezeti táborral irdatlan strukturális előnyt jelentett, amit nem lehetett egyik napról a másikra utánozni. **Ehhez képest egy tőkeerős mozgalom egy karizmatikus jelöltet és professzionális kommunikációs csapatot viszonylag gyorsan össze tud állítani.** Bár maradnak a hagyományos pártoknak olyan előnyei, amelyek révén általában még mindig képesek előnyre szert tenni -és főleg rendelkeznek egy kisebb, de lojálisabb bázissal is, mint az új pártok, de ez az előny jelentősen kisebb és kevésbé megbízhatóan lehet rá hagyatkozni, mint mondjuk 30 évvel ezelőtt.

A nagy pártok nézőpontjából, valamint a politikai stabilitás szempontjából ezek aggályos folyamatok, de lényeges szem előtt tartani, hogy a demokratikus értékek érvényesülése tekintetében nem feltétlenül problémás a pártrendszerek nagyobb töredezettsége. A sokszínűbb társadalmakat - márpedig az európai társadalmak számos dimenzióban jelentősen sokszínűbbek, mint korábban - több párt jobban tudja képviselni, mint két nagy. Mindazonáltal tény, hogy **a folyamat destabilizáló hatással lehet a kormányzatokra, hiszen többször van szükség koalíciós kormányzásra, gyakran a korábinál több pártot involváló koalíciókra, miközben rendszerint csökken a kormányfő pártjának a súlya a koalíción belül, és ennek eredményeképp általában gyengébb pozíciót foglal el a vezető a kormányzaton belül, mint korábban.** És természetesen a több játékos a politikaalkotáshoz szükséges kompromisszumok is nehezebbé válhatnak. Az is megfigyelhető, hogy nehezebb tartósan megtartani a hatalmat, a választók gyors elfordulása, vagy más pártokhoz való csapódása, ami a közvélemény-kutatásokban megmutatkozik, gyakran kapkodást és stratégia nélküli népszerűség-hajhászást eredményez.

**Emellett problematikus jegye ennek a folyamatnak, hogy gyakran szélsőséges, populista pártok profitálnak a társadalmi átalakulások ilyenétén kihatásából, és erre az alapvető trendre jelentősen ráerősített a gazdasági világválság, illetve annak tartós hatása, a gazdasági stagnálás és lassan állandónak tekinthető megszorítási politika. Az euroszeptikusok és/vagy szélsőséges pártok sikerei így komoly kihívást jelentenek a mérsékelt baloldálnak,** nemcsak a választási eredmények tekintetében, hanem azért is, mert a demokratikus, és azon belül a szociáldemokrata politika kudarcát is kifejezik a téren, hogy nem sikerült széles rétegek mindennapi gondjait és frusztrációit oly módon becsatornázni a közpolitikába, hogy azok számára megnyugtató, az életkörülményeiken könnyítő megoldások szülessenek. **Ahol a szociáldemokrata pártok ez időben hatalommal bírtak, ott különösen nagy a felelősségük a téren, hogy nem sikerült csökkenteni a kiszolgáltatott helyzetben élők számát, illetve a szorongást azok körében, akik (sokszor okkal) tartanak az egzisztenciális problémáktól és azzal szembesülnek, hogy a szociális háló, amely elvileg pont**



ezen helyzetek kezelését lenne hivatott szolgálni, olykor még szociáldemokrata kormányzat alatt is látványosan gyengül. Ennek a legnyilvánvalóbb veszélye, hogy sok esetben akár tartós kiábrándulást hozhat a politikával szemben, gyengíti a demokratikus konszenzust és könnyen a bűnbakként beállított kisebbségek, bevándorlók vagy - különösen a közép-kelet-európai régióban - őshonos etnikai csoportok ellen fordulhat.

**A jó hír ennek kapcsán pusztán az, hogy ezek nem visszafordíthatatlan trendek. Bár az egyértelmű, hogy a populista, szélsőjobb és szélsőbal pártok szinte az egész kontinensen jóval erősebbek, mint mondjuk egy évtizede, de egyelőre nem valószínűsíthető, hogy ez visszafordíthatatlan folyamat lenne.** Szélsőséges hullámok korábban is voltak, ezek a demokratikus politika elkerülhetetlen velejárói. Igazi veszélyt csak akkor jelentenek, ha a demokratikus politika nem képes megtalálni a megfelelő közpolitikai válaszokat, amelyekkel a szavazók támogatása mind a fősodorbeli politika, mind pedig átfogóan a demokratikus politika számára visszanyerhetővé válik. Mindazonáltal annyiban mindenképpen árnyalni kell az imént kifejezésre jutott optimista hangvételt, hogy a hagyományos tömegpártok kora lejárt, és egyelőre nincs jele annak, hogy belátható időn belül egy új ilyen korszak kezdődhetne. **Sokkal inkább az várható, hogy a hagyományos pártok számára saját relatív pozíciójuk megtartása folyamatos kihívás és küzdelem lesz, amelyet időnként el is veszítenek. Az utóbbi esetben a demokratikus politika célja pusztán az, hogy legalább ne szélsőséges, anti-demokratikus erők profitáljanak ebből.**

**Policy Solutions**  
Politikai Elemző és Tanácsadó Intézet

Budapest, 1065, Révay utca 10.

(1) 4-748-748

[info@policysolutions.hu](mailto:info@policysolutions.hu)

[www.policysolutions.hu](http://www.policysolutions.hu)

POLICYSOLUTIONS

